

‘הדור הבא עברית’ - מיזם משותף להעשרת לומדי השפה העברית ברמות הביניים

↪ **ליאת קדוש וצביה טל-אור**

נקודת המוצא שלנו הייתה הצורך להפגיש את הלומדים בעולם עם הסביבה הישראלית ועם השפה המדוברת ברחוב הישראלי. יצרנו כרזות שהציגו את השפה המדוברת בחיי היום יום בישראל, תוך מתן הזדמנות ללומדים להתחיל לנהל דיאלוגים אותנטיים בסביבת הלמידה. הצורך בספרוני קריאה לרמות הביניים הוביל לכתיבה. ספרוני הקריאה שנכתבו מזמנים למורה מגוון נושאים אקטואליים להוראת השפה.

איך התחלנו? איתור נקודות החסר

לאחר שנות עבודה רבות בהוראת עברית כשפה שנייה, הגיעו מחברות המאמר, מורות לעברית בחטיבות הביניים, בתיכון ובאוניברסיטאות, למסקנה שלמרות זמינותם של חומרים רבים להוראת עברית, קיים חסר בהתאמת חומרים לרמת הלומדים.

הבעיה בולטת בעיקר ברמות הביניים (INTERMEDIATE), שם המחסור ניכר אף יותר ביחס למצוי בהוראת העברית לרמות המתחילים (NOVICE) ולרמות המתקדמים (advanced). ברמות הביניים המגוון מצומצם ואף קשה למצוא חומרי הוראה ועזרי הוראה המדרבנים רכישת שפה. המורה לתלמידים ברמות הביניים מתקשה לאתר עזרים אותנטיים שמציגים את השפה העברית במאה ה-21 ללומדים פעילים, שנולדו לעולם הטכנולוגי והמתוחכם. הצורך שהתעורר בכיתת הלימוד הביא אותנו אפוא ליוזמה ולעשייה. מתוך רצון לעניין ולאתגר את הלומדים שלנו ובכדי להציג סביבות למידה מאתגרות, מעניינות ומגוונות, התחלנו להתאים את קטעי הקריאה והשירה, כתבות העיתונים והאקטואליה לרמות תפקודי הלומדים הבינוניים.

זימנו ויצרנו משחקים לעידוד הלמידה בכיתה ולדרבון השימוש בשפה. הפעלות הידודיות ומשחקי פעילות כהכנה לשיעור בכיתה נוסו בכיתות והוצגו ללומדים. הנושאים שהתקבלו בשמחה אצל התלמידים קיבלו ‘חס מיוחד’ והפכו לספרון, כרזה או משחק. ומכאן פותח המיזם: **הדור הבא עברית** - מיזם חדשני המציג עזרי הפעלה והוראה על פי **גישת המיומנויות/התפקודים** (The Proficiency approach). המיזם הצעיר, ששם לו למטרה ליצור, להציג ולהפיץ עזרי הוראה

מילות מפתח: רמת ביניים, ספרונים מעובדים, כרזות, גישת התפקודים, עברית ישראלית, ישראל של היום
zviatalor@gmail.com - צביה טל-אור היא בעלת תואר שני בהיסטוריה של תקופת המקרא מאוניברסיטת תל אביב. לימדה במגוון מוסדות להוראת עברית בארצות הברית, בחינוך הפורמלי והבלתי פורמלי. עברה עשרות השתלמויות בנושא הוראת עברית כשפה שנייה.

liatkd@gmail.com - ליאת קדוש היא מוסמכת בחינוך, בוחנת שפה (ACTFL), יועצת למורים בנושא הוראת עברית כשפה נוספת וחברה בארגון ‘עברית במרכז’ (HATC), מרצה לשליחי ה-WZO ומנהלת המחלקה לעברית בבית הספר AJA מכיתת גן ועד יב’ באטלנטה ג'ורג'יה.

להוראת עברית כשפה שנייה/נוספת, משמש חלון לשפה העברית הישראלית. כל עזרי ההוראה, הספרונים והכרזות מכוונים לרמות הלומדים שעל פי רוב אינם זוכים למגוון חומרי לימוד תואמי גיל, עניין ועכשוויות. העזרים וחומרי ההוראה עונים על צורכי הלומדים החל מגילאי חטיבות הביניים ועד בכלל. כוונת עזרי ההוראה של **הדור הבא עברית** היא להנגיש ללומדים את השפה, התרבות וחיי היום יום בישראל כחלק בלתי נפרד מחוויית לימוד השפה.

מפגש עם עברית ישראלית חיה

נקודת המוצא הייתה הצורך להפגיש את הלומדים בעולם עם הסביבה הישראלית ועם השפה המדוברת ברחוב הישראלי. **הכרזות** שיצרנו הציגו את השפה המדוברת בחיי היום יום בישראל, תוך מתן הזדמנות ללומדים להתחיל לנהל דיאלוגים אותנטיים בסביבת הלמידה. הלומדים התבקשו לתפקד באופן כמעט עצמאי בשפה. המטלות הובילו אותם לתפקוד במצבים מוכרים ורגילים בהתאמה לבני גילם החיים בישראל כיום. המודלים השפתיים, אוצר המילים הנושאי, צירופי המילים ושימושי השפה הוצגו בכרזות הפעילות וסייעו ללומדים כתמיכה.

הצורך בספרוני קריאה לרמות הביניים הוביל ל**כתיבה**. **ספרוני הקריאה** שנכתבו מזמנים למורה מגוון נושאים אקטואליים להוראת השפה. הספרונים הם כלי להצגת השפה העברית והתרבות הישראלית תוך שימוש בנושאים מתוך ההיסטוריה המודרנית של מדינת ישראל. נושאי הספרונים: **אמנים ישראלים, אירועים היסטוריים, ספורטאים ישראלים, מקומות ומנהיגים**. הייחוד בספרונים הוא שהם תואמים את רמת התפקוד של התלמידים.

דוגמא מתוך הספרון על אריק איינשטיין, עמוד 3 (מיועד לרמת ה-IL-IM - סמי אותנטי)

כְּשֶׁהָיָה יְלֵד, אָהַב לְשַׁחַק סְפּוֹרְט וּכְשֶׁגָּדַל וְהָיָה לְנֶעַר,

שָׁחַק כְּדֻרְגָּל וְכֻדְרִיסֵל.

לְאַמָּא וּלְאַבָּא שָׁל אָרִיק לֹא הָיָה עוֹד יְלָדִים,

רַק יְלָד אֶחָד - אָרִיק.

הַמְשַׁפָּחָה הָיְתָה שְׂמֵחָה וּמְאֻשְׁרָת.

מְשַׁפַּחַת אֵינְשְׁטַיִן נָגְרָה בְּתֵל-אָבִיב.

נֶעַר - teen כְּדֻרְסֵל - basketball כְּדֻרְגָּל soccer נָגְרָה - lived קְאֻשְׁרָת - Happy

הפעלה מוצעת (דוגמה בשתי רמות)

<p>לרמת ה-I-M: (מודעת עיתון אותנטית) משיריו של גדול זמרי ארצנו</p> <p>המודעה מיועדת:</p> <ul style="list-style-type: none"> - למי שרוצה לשיר משירי אריק איינשטיין - לחברים של איתן ארד - למי שרוצה לטלפן לאריק איינשטיין - למי שרוצה לקבל תמונה של גדול זמרי ארצנו 	<p>לרמת ה-I-L: (תמונת הספר) שני הילדים שבתמונה:</p> <ul style="list-style-type: none"> • שוחים בבריכה • משחקים כדורגל • אוכלים פלאפל • קונים גלידה
--	--

גישת המיומנויות פותחה בשנות השישים של המאה ה-20 בארצות הברית, לטובת העובדים בשירות הציבורי שיצאו בשליחות מעבר לים. המטרה הייתה לאפשר להם לתפקד בשפה באופן כזה שהם יוכלו לנהל חיים מלאים במדינות היעד שאליהן הם נשלחו. אחד הדגשים המרכזיים בגישה הוא ההתייחסות לרמת השיח השפתי בהשוואה לדובר ילידי. רמת התפקוד בשפה נגזרת מתפקודו של דובר בן המקום, במטרה לאפשר לדובר הזר' השתלבות טבעית בסביבה החדשה. מתפיסה זו נגזרים דגשים רבים בגישה: החומר הלימודי נלקח מחיי היום יום, השימוש המומלץ לחומרים להוראה מכוון לחומרים אותנטיים או סמי-אותנטיים, המנוסחים בסלנג או, מכל מקום, בשפה חיה, מקובלת בדיבור. נושאים מחיי היום יום מחברים את הלומד להוויה הישראלית ומדגישים את הקשר שבין שפה לתרבות.

בארצות הברית התחזקה ברבות השנים ההכרה בחשיבות הוראת השפה העברית כאמצעי לשימור הקשר עם ישראל, עם העמיות היהודית ועם התרבות הישראלית, זאת על רקע מצב שבו האוכלוסייה היהודית נמצאת כבר עשורים אחדים בסכנת התבוללות משמעותית.

בעיית הוראת העברית בארצות הברית: מבט כללי

אנו מחלקות את לומדי העברית בארצות הברית למספר קבוצות כלליות (כמובן שהמגוון בפועל רב יותר):

- האוכלוסייה היהודית הכללית שרבים בקרבה אינם שולחים את צעירי המשפחה לבתי ספר יהודיים יומיים, ומסתפקים בשליחתם ללימוד עברית בימי ראשון בבתי הכנסת;
- אוכלוסיית היהודים המסורתיים או האורתודוקסים שרובם שולחים את ילדיהם לבתי ספר יהודיים, אבל תפקודם של אלה בשפה העברית הוא פסיבי בעיקרו (שמיעה וקריאה) ואינו תואם

גורם מדרבן לבני הנוער והצעירים, והעניין בלמידה מסייע להתקדמות בתפקוד. מחקרים שנעשו בארצות הברית על ידי ארגון ACTFL מצביעים על כך שלשם מעבר בין הרמות השונות, יש צורך במספר שעות רב יותר ממספר השעות השנתיות שמציעים בתי הספר. בנוסף, לא קל לאפשר לתלמידים להתנסות בשפה. כאשר נוצרת האפשרות 'לעשות שפה' - בדיבור, במשחק, בקריאה ובהאזנה באמצעות עזרים מעודדי תפקוד - יש בכך כדי לסייע ברכישת השפה. עזרי ההוראה מזמנים פעילות מעשירה ומגוונת ללומדים ומאפשרים למורים שימוש במועד המתאים ועל פי בחירתם, במקביל לתוכנית השנתית.

היתרונות הבולטים בשיטת עבודתנו

בדור הבא עברית אנחנו מספקות הצעות לפעילות באמצעות עזרי ההוראה שנוצרו על מנת להדגים שימוש נכון ברמות השונות.

הנושאים שעליהם אנחנו כותבות נובעים מצורך קיים ומעניין. כך, למשל, נוצר הספרון בסדרת הספורטאים: **טל ברודי**. טל משמש כקונסול של כבוד במשרד החוץ כבר שנים רבות. במהלך השנה הוא מגיע לארצות הברית, מבקר בבתי ספר יהודיים, בקולג'ים ובאוניברסיטאות. הוא מספר לשומעיו (על פי רוב בני נוער) את סיפור העלייה שלו, מתאר את הכדורסל בישראל ואת ההתמודדות שלו עם למידת השפה העברית. רוב השומעים שבפניהם טל מדבר אינם מכירים וודאי שאינם זוכרים את ימיו כשחקן ב'מכבי תל-אביב'. הספרון עליו נכתב מעט לאחר ביקורו בארצות הברית, כשהרגשנו צורך להסביר לתלמידים מיהו טל ואיך הגיע לישראל. אחת מאתנו נפגשה עם טל בהרצליה, הוא קרא את הספרון (והתרגש מאוד...). בעקבות זאת הוספנו קטע מדבריו, שמופיע בטקסט כחלק מהספרון.

המסר שלנו: ככל שהלומדים ימצאו עניין ורלוונטיות בנושאים, כך הם ייהנו יותר מחוויית הלמידה. הקשר של הלומדים אל השפה והיכולות להתנהל בשפה יקרבו אותם אל תחושת השייכות לישראל ולעם היהודי.

אנו מזמינות את המורים והלומדים ליצור אתנו קשר. אנו נציע הזדמנויות להגשמת המטרה שלנו כמורי השפה - עידוד תפקוד הלומדים בשפה העברית.

